

■ Ἀπὸ τὸ Ἁγιολόγιον τῆς Ἠπείρου

Ἡ Ὁσία Θεοδώρα ἡ Βασίλισσα τῆς Ἄρτης

† 11η Μαρτίου

Καταγωγή, πρῶτα χρόνια

Υπῆρξε γόνος τῆς μεγάλης καὶ ἐπιφανοῦς βυζαντινῆς οἰκογενείας τῶν Πετραλύφα.

Πατέρας τῆς ἦταν ὁ Ἰωάννης Πετραλύφας, ποὺ κατεῖχε τὸν τίτλο τοῦ Σεβαστοκράτορα καὶ ἦταν Διοικητὴς τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Μακεδονίας.

Στὰ χρόνια αὐτὰ –περὶ τὸ 1210– γεννήθηκε καὶ ἡ Θεοδώρα.

Ἀπὸ τὰ παιδικὰ τῆς χρόνια ἀνατράφηκε «ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου» ἀπὸ τοὺς ἐνάρετους καὶ εὐλαβεῖς περὶ τὰ θεῖα γονεῖς τῆς, οἱ ὅποιοι μὲ τὴν Ὁρθόδοξη Πίστη τους, τὸ ταπεινὸ τους φρόνημα καὶ τὴν μεγάλη τους φιλανθρωπία ἀπετέλεσαν γιὰ τὴν Θεοδώρα δυνατὸ παράδειγμα πρὸς μίμηση.

Ὁ πατέρας τῆς πέθανε γρήγορα, ἀφήνοντας τὴν Θεοδώρα σὲ μικρὴ ἀκόμη ἡλικία. Τὴν προστασία τῆς ἀνέλαβε ὁ Δούκας τῆς Ἠπείρου Θεόδωρος, ὁ ὅποιος στὸ μεταξὺ εἶχε καταλάβει τὴν Θεσσαλονίκη καὶ ἐπέκτεινε τὸ κράτος του.

Ὁ Θεόδωρος πολεμώντας τοὺς Βουλγάρους νικήθηκε καὶ τυ-

Νόμισμα πού εικονίζει
τὸν Δεσπότη τῆς Ἡπείρου
(1230-1271): Μιχαῖλ Β΄
Κομνηνὸ Δούκα.

φλώθηκε ἀπὸ τὸ Βασιλεῖα τοὺς Ἀσάν.
Ὁ Ἀσάν κάλεσε ἀπὸ τὸ Μωριά τὸν νε-
αρὸ Μιχαῖλ (ἀνεψιὸ τοῦ Θεοδώρου)
ὡς νόμιμο διάδοχο, γιὰ νὰ ἀναλάβει
τὴ διοίκηση τοῦ κράτους πού τοῦ ἄφη-
σε ὁ πατέρας του Μιχαῖλ Α΄ Ἄγγελος
Κομνηνός.

Ὁ Γάμος τῆς

Ὁ Μιχαῖλ, πηγαίνοντας γιὰ τὴν
Ἄρτα, διέρχεται ἀπὸ τὰ Σέρβια τῆς
Κοζάνης, πού ἦταν τότε ἰσχυρὸ φρού-
ριο καὶ σημαντικὴ στρατηγικὴ θέση.

Ἐκεῖ βλέπει τὴ νεαρὴ ἤδη Θεοδώρα καὶ ἐντυπωσιάζεται ἀπὸ
τὴν ὠραιότητα καὶ τὴν εὐγένεια τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματός της
καὶ θέλει νὰ τὴν λάβει ὡς σύζυγον. **Ἔτσι** ἡ Θεοδώρα καὶ ὁ νε-
αρὸς Δούκας τελοῦν τὸ γάμο τους μὲ κάθε μεγαλοπρέπεια στὰ
Σέρβια περὶ τὸ 1230.

Μετὰ ἀπὸ λίγο καιρὸ μὲ λαμπρὴ καὶ μεγάλῃ συνοδείᾳ ἔρχο-
νται στὴν Ἄρτα, τὴν ὁποία ὁ Μιχαῖλ κάνει πρωτεύουσα τοῦ κρά-
τους του καὶ τὴν ὀχυρώνει.

Στὴν Ἄρτα

Νέα ζωὴ καὶ νέα πορεία ἀρχίζει γιὰ τὸ νεαρὸ ζευγάρι στὴν
Ἄρτα. **Ὁ Μιχαῖλ**, ἰσχυρὴ προσωπικότητα, πνεῦμα ἀνήσυχο καὶ
φιλόδοξο, ἀρχίζει νὰ φροντίζει γιὰ τὴν ἐδραίωση καὶ ἐξάπλωση
τοῦ κράτους του.

Ἡ νεαρὴ Δούκαινα Θεοδώρα ἀναδεινύεται πρώτη κυρία τοῦ
Δεσποτάτου τῆς Ἡπείρου.

Στὴν μεγάλη ὁμως καὶ ἐνδοξὴ αὐτὴ θέση, ὅπως μᾶς λέγει ὁ βι-
ογράφος τῆς Μοναχὸς Ἰώβ, «οὐ παρεσύρη τῇ δόξῃ, οὐχ ἐάλω τῇ
νεότητι οὔτε μὴν πρὸς τρυφᾶς οἶδε κατασπαταλᾶν, ἀλλ' οὐδὲ τῷ
τῆς ἀρχῆς ὄγκῳ ἐπήρθη. **Τῷ** Θεῷ δὲ μᾶλλον ἔγνω προσκεῖσθαι
καὶ ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι, σωφρόνως ζῆσαι, ταπεινοφροσύνην
ἀσπαζομένην, ἀοργησίαν, ἀγάπην, πραότητα, συμπάθειάν τε καὶ
ἐλεημοσύνην ὡς ἄλλος οὐδεὶς κατορθοῦσα καὶ τὸν Θεὸν ὀλοψύ-
χως διὰ παντὸς θεραπεύουσα».

Ὁ λύχνος τοποθετήθηκε στὴν λυχνία, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ
σκορπίζει σ' ὅλους τοὺς κατοίκους καὶ ἀγαπητοὺς τῆς ὑπηκόους

τὴν ἀγάπη καὶ τὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ, ποὺ καθημερινὰ ζοῦσε καὶ προσαύξανε μὲ τὴ Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Στὸ καμίνι τῶν θλίψεων

Τίποτε ὁμως στὴν ζωὴ αὐτὴ δὲν εἶναι σταθερὸ καὶ μόνιμο. **Οἱ** εὐτυχισμένες στιγμὲς τοῦ ζευγαριοῦ ἔμελλαν νὰ εἶναι λίγες.

Ὁ μισόκαλος διάβολος, φθονώντας τὴν εὐτυχία καὶ τὴν ἀρετὴ τῆς Θεοδώρας, ἄρχισε νὰ ρίχνει τὰ φαρμακερά του βέλη ἐναντίον της, «θηλυμανίαις τὸν ἄνδρα καταμαλάξας, πειρασμὸν τῇ μακαρίᾳ ἐγείρει δεινότατον».

Ὁ Μιχαὴλ παρασύρεται σὲ πορνεία καὶ ἀκολασία ἀπὸ τὴν Ἄρτην ἄρχόντισσα, Γαγγρινὴ τὸ ὄνομα. **Αὐτὴ** κατορθώνει μὲ μάγια νὰ σκλαβώσῃ ψυχικὰ τὸν Μιχαὴλ καὶ μῖσος ἄσπονδο νὰ βάλλῃ στὴν καρδιά του ἐναντίον τῆς συζύγου του.

Ἡ Θεοδώρα «τούτοις γενναία τοῖς δεινοῖς ἐμπεσοῦσα, οὐκ ἐσαλεύθη ὅλως τὸν λογισμόν, οὐδὲ παρετράπη τῆς ἀγαθῆς πολιτείας. **Ἄλλ'** ὅλη ὡς ἀδάμας ἦν καρτεροῦσα καὶ τὸν Θεὸν θεραπεύουσα».

Ἄν κάμφθηκε, δὲν λιγοψύχησε, ἀλλὰ τὴν φάνηκε περισσότερο ὁ ἀδαμάντινος χαρακτήρας της καὶ ἡ ἀκέραιη πίστη της. **Χ**ωρὶς καμιά ἀνθρώπινη βοήθεια, ὀπλισμένη ὁμως μὲ τὴν ἐλπίδα στὸν Θεό, ἐγκαταλείπει τὰ ἀνάκτορα.

Πέντε χρόνια μαζί μὲ τὸ πρωτότοκο παιδί της τὸν Νικηφόρο, τὸν ὁποῖο γέννησε στὴν ἐξορία, ταλαιπωρεῖται στὰ κρύα καὶ στοὺς καύσωνες, στὴν πείνα καὶ στὴ δίψα. **Ἄ**γνωστη, πικραμένη καὶ κακοντυμένη περνοῦσε λόφους καὶ γκρεμούς, ἀποφεύγοντας τὴν μανία τοῦ ἄνδρα της.

Καὶ ὁμως ἔλαμπε ἡ Θεοδώρα, ἔλαμπε ἡ ἀγιότητά της περισσότερο, ὅπως τὸ χρυσάφι, μέσα στὸ καμίνι τῆς δοκιμασίας.

Ποτὲ δὲ βγῆκε ἀπὸ τὰ χεῖλη της τίποτε ἄπρεπο. **Οὔτε** καταράστηκε κανένα, οὔτε βαρυγκόμησε γιὰ ὅ,τιδήποτε. **Μ**όνο προσευχόταν μακρόθυμα καὶ στήριζε ὅλες τῆς τὶς ἐλπίδες στὸν Θεό. **Σ**τὴν δοκιμασία της αὐτὴ βρῆκε λίγη παρηγοριὰ κοντὰ στὸν Ἰε-

ρέα της Πρένηστας. **Μ**ιά ημέρα, πού μάζευε λάχανα νὰ φάει αὐτὴ καὶ τὸ μικρὸ τῆς παιδί, τὴν συναντᾷ ὁ Ἱερέας καὶ στὴν πολλὴ του ἐπιμονὴ νὰ μάθει ποιά εἶναι, τοῦ φανερώνεται καὶ ἔτσι γιὰ λίγο διάστημα βρίσκει προστασία στὸ σπίτι του.

Ἡ δικαίωση

Ἡ ἀλήθεια δὲν ἄργησε νὰ φανεῖ. **Οἱ** εὐγενεῖς ἄρχοντες τῆς Ἄρτας ἀγανακτισμένοι ἀπὸ τὴν ἐκλυτῆ ζωὴ τοῦ Δούκα καὶ τὴν ἀλαζονεὶα τῆς πόρνης Γαγγρινῆς, τὴν διώχουν ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα.

Ἐμὴ μὴ δὲ «ἐν τῷ νῷ γενόμενος ἐνεσείσθη, τὴν μακαρίαν αὐθις ἠγάγετο».

Ἐνοῦς τοῦ Βασιλέως ξεσκοτίζεται, βλέπει τὴν ζωὴ του, ἀηδιάζει τὴν ἀμαρτία καὶ ἀφοῦ στέλνει ἐμπιστοὺς ἀνθρώπους νὰ βροῦν τὴν νόμιμη γυναῖκα του, ὑποδέχεται αὐτὴν στὰ ἀνάκτορα καὶ στὴν ζωὴ του μὲ λαμπρότητα, μὲ μετάνοια καὶ ἀγάπη.

Ἡ νέα ζωὴ ξαναρχίζει μὲ ἔργα μετάνοιας γιὰ τὸν Μιχαὴλ καὶ μὲ ἀπόφαση ἀγιότητας καὶ γιὰ τοὺς δυό. **Ἡ** πόλη λαμπρύνεται μὲ ἔργα πίστεως –Ναοὺς καὶ Μοναστήρια– καὶ ἔργα φιλανθρωπίας γιὰ τὸν ἀγαπητὸ λαὸ τῆς Θεοδώρας.

Ἄλλα τέσσερα παιδιὰ ἔρχονται στὴ ζωὴ, ὁ Ἰωάννης, ὁ Δημήτριος (Μιχαήλ), ἡ Ἐλένη καὶ ἡ Ἄννα. **Ἡ** ὅλη ἡ ζωὴ κυλᾷ μέσα στὴ Χάρη τοῦ Θεοῦ.

Στὸ Μοναστήρι

Ἢταν ἄργότερα, μετὰ ἀπὸ σαράντα περίπου χρόνια ἔγγαμου βίου, ὁ Δεσπότης Μιχαὴλ ὁ Β΄ «καλῶς καὶ θεοφιλῶς βιώσας» ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ, **καὶ** Θεοδώρα, τὸ τῶν Μοναχῶν καὶ αὐτὴ περιβάλλεται σχῆμα. **Κ**αὶ χρόνοις ἐπιβιοῦσα, τὸν Ναὸν μὲν παντοίως κατεκόσμη καὶ ἀναθήμασι καὶ σκεύεσι καὶ πέπλοις κατεκάλλυνε».

Ἄεκα περίπου χρόνια ζεῖ ὡς Μοναχὴ στὴ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, πού κατὰ τὴν παράδοση ἡ ἴδια ἵδρυσε. **Ἐ**κεῖ δόθηκε ἀκόμη πιδὸ πολὺ «ψυχῇ τε καὶ σώματι» σ' Αὐτὸν πού ἀπὸ μικρῆ ἀγάπησε μ' ὅλη τῆς τὴν καρδιά.

Γι' αὐτὸ τὸ διάστημα τῆς ζωῆς τῆς γράφει ἀκόμη ὁ βιογράφος τῆς Μοναχῆς Ἰὼβ τὰ ἐξῆς:

«Προσετίθει δὲ καὶ τῷ βίῳ τοῖς πόνοις ἑαυτὴν ἐκγυμνάζουσα καὶ τὸν τῶν ἀρετῶν καρπὸν ἐπαύξουσα, ἀγρυπνίας καὶ στάσεσι παννύχοις σχολάζουσα, ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις προσομιλοῦσα, τὸ σῶμα νηστείας κατατήκουσα καὶ πάσαις ταῖς Ἀδελφαῖς ἀρραθύμως δουλεύουσα, ἀδικουμένων προΐσταμένη, ὀρφανῶν καὶ χηρῶν ἀντιλαμβανομένη, πτωχοῖς ἐπικυροῦσα, θλιβομένοις παραμυθουμένη, καὶ πᾶσι γενομένη τὰ πάντα ἐν ταπεινώσει καρδίας».

Ἐπέρμαχος τῆς Ὁρθοδοξίας

Μεγάλη φροντίδα τῆς Ἀγίας στάθηκε ἡ διαφύλαξη τῆς Ὁρθόδοξης Πίστεως, ἡ Ὅποια τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἀπειλοῦνταν ἀπὸ τὸν Παπισμὸ καὶ τὴν Λατινικὴ προπαγάνδα ποὺ εἶχε σὰν στόχο τὴν «ένωση» τῶν Ἐκκλησιῶν. **Ἡ** Ἀγία ἀντιτάχθηκε σ' αὐτὴ τὴν προοπτικὴ. **Τὸ** Δεσποτάτο, τὸ ὁποῖο ἀπὸ τὸ 1204 εἶχε δεχτεῖ ὡς πρόσφυγες σημαντικὲς προσωπικότητες ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ εἶχε κρατήσει αὐστηρὴ Ὁρθόδοξη πολιτικὴ ἐπὶ Θεοδώρου Δούκα καὶ Μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης Ἰωάννου Ἀπόκαυκου, ἐγίνε τελικὰ καταφύγιο ὅλων τῶν Ζηλωτῶν Ὁρθόδοξων τῆς πρώην ἐνιαίας Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας.

Σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν φιλενωτικὴ πολιτικὴ τῆς Αὐτοκρατορίας τῆς Νίκαιας –καὶ ἀργότερα τῆς ἐπανακτημένης Κωνσταντινούπολης– ἡ πολιτικὴ τοῦ Δεσποτάτου παρέμεινε καθαρὰ καὶ αὐστηρὰ Ὁρθόδοξη.

Ὅταν δὲ τὸ 1275 γίνεταὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ὁ ἐνωτικὸς Ἰωάννης Βέκκος, πολλοὶ Ὁρθόδοξοι Κληρικοὶ καὶ Μοναχοὶ βρίσκουν προστασία στὸ Δεσποτάτο τῆς Ἡπείρου.

Σὰν ἀντιστάθμισμα τῆς συνόδου τῆς Κωνσταντινούπολης τοῦ 1276 καὶ τῆς καταδίκης ὅλων τῶν Ἀθηνωτῶν, τὸ 1277 γίνεταὶ Σύνοδος στὶς Νέες Πάτρεις (σημερινὴ Ὑπάτη τῆς Φθιώτιδος), ὅπου καταδικάζονται καὶ ἀφορίζονται ὅλοι οἱ Ἐνωτικοὶ καὶ ὁ πατριάρχης Ἰωάννης Βέκκος.

Ὁ Ἱερὸς Ναὸς τῆς Ὁσίας Θεοδόρας.

Ὁσία Κοίμηση

Καὶ ἦλθε τὸ τέλος τῆς ζωῆς τῆς ἡ μᾶλλον ἡ ἀρχὴ τῆς ἀληθινῆς τῆς ζωῆς. **Ὁ** θάνατος γιὰ τοὺς Ἀγίους δὲν εἶναι τὸ τέλος, εἶναι τὸ «ἄγγιγμα τοῦ Θεοῦ», εἶναι ἡ ὄντως ζωὴ μέσα στὴν ἀνέσπερη Βασιλεία τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ.

Ἡ Ὁσία Θεοδώρα προγνωρίζει τὸ τέλος της καὶ μὲ δάκρυα παρακαλεῖ τὴν Κυρία Θεοτόκο καὶ τὸν Μεγαλομάρτυρα Γεώργιο νὰ τῆς δώσουν ἕξι μῆνες παράταση ζωῆς «πρὸς τὴν τοῦ Ναοῦ τελείαν ἀπάρισιν», ὅπως καὶ ἔγινε.

Ὁ Τάφος τῆς Ὁσίας Θεοδώρας.

Ὅταν ἔφθασε ἡ τελευταία της ὥρα ἐπὶ τῆς γῆς, ἀφοῦ γιὰ τελευταία φορὰ συμβούλεψε τὶς Ἀδελφές γιὰ τὸ πῶς πρέπει νὰ ζοῦν καὶ νὰ ἀγωνίζονται «ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι», «χαίρουσα τὸ πνεῦμα εἰς χεῖρας Θεοῦ παρέθετο», πιθανὸν κατὰ τὸ 1280 σὲ ἡλικία ἑβδομήντα περίπου ἐτῶν.

Ἐτάφη στὸ Νάρθηκα τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (σήμερα τῆς Ἁγίας Θεοδώρας), ὅπου μέχρι σήμερα βρίσκεται ὁ σεπτὸς της Τάφος.

Πολλὰ τὰ θαύματα τῆς Ἁγίας ἀπὸ τότε μέχρι σήμερα καὶ μεγάλη ἡ δόξα της «ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐν οὐρανῶ». **Δ**ὲν ἔπαψε οὔτε μιὰ στιγμή τὴν ποικιλότητα βοήθειά της στὸν ἀγαπητὸ της λαό, ποὺ εἶναι καὶ πνευματικὰ της παιδιά.

*Τῶ δὲ ἐν Τριάδι Παναγίῳ Θεῶ,
τῶ ἐνδοξαζομένῳ ἐν τοῖς Ἁγίοις Αὐτοῦ,
προσκύνησις καὶ εὐχαριστία,
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἀμήν!*

(*) Περιοδ. «Ἅγιος Κυπριανός», ἀριθμ. τεύχους 365/Μάρτιος 2012, σελ. 267-270. • Ἀπὸ τὸν Βίο καὶ Παρακλητικὸ Κανόνα, Ἡ Ἁγία Θεοδώρα Βασίλισσα τῆς Ἄρτης, Δημ. Γιαννούλη, Θεολόγου - Δρ. Βυζ. Ἀρχαιολογίας, ἔκδοσις ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Νικολάου Ἄρτης, 2008, σελ. 9-19. • Καὶ ἀπὸ τὸ ἔργο: Δημήτριος Γιαννούλης, Μ.Α. Θεολογίας - Ἀρχαιολόγος, Ἡ Ἁγία Θεοδώρα ἡ Βασίλισσα τῆς Ἄρτας, Ἱστορία-Βίος τῆς Ἁγίας-Τέχνη-Ἱερὸς Ἀκολουθίες, ἔκδ. Β' Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἄρτης, Ἄρτα 2001, σελ. 28-29. • Ἐπιμέλ. ἡμετ.